

Marian Paździor

"Wiadomości Konserwatorskie Województwa Krakowskiego", z. 1-4, Kraków 1994-1996

Ochrona Zabytków 49/3 (194), 342-344

1996

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Wiadomości Konserwatorskie Województwa Krakowskiego, z. I–IV, Kraków,
1994–1996, Państwowa Służba Ochrony Zabytków Oddział Wojewódzki w Krakowie
— Wojewódzki Konserwator Zabytków**

Opublikowano cztery zeszyty w nakładzie 500 egz. każdy; pierwszy we wrześniu 1994 r. z kolorowym widokiem Barbakanu na okładce — 182 str. w tym 63 il.; drugi w kwietniu 1995 r. z widokiem opactwa benedyktyńskiego w Tyńcu — 305 str. w tym 143 il.; trzeci w grudniu 1995 r. z widokiem klasztoru franciszkanów w Wieliczce — 311 str. w tym 153 il.; czwarty w maju 1996 r., z kolorowym widokiem kościoła św. Floriana — 296 str. w tym 181 il.

Wydanie czterech zeszytów *Wiadomości* skłania do omówienia motywow, zawartości oraz związków z tradycją tego miasta i województwa, najbogatszego pod względem liczby zabytków, jak i działań konserwatorskich.

Marian Kornecki we wstępie do zeszytu I. określił motywy wydawania *Wiadomości konserwatorskich* — pilną potrzebę dokumentowania prac zmierzających do ratowania, utrzymania (w należyłym stanie) i bogacenia kulturalnego i artystycznego dziedzictwa miasta Krakowa wraz z regionem. Za równie ważną sprawę uznał chęć dzielenia się wiedzą o wynikach działań konserwatorskich, ich sukcesach i niepowodzeniach.

Poprzednikami obecnych *Wiadomości Konserwatorskich* wydane w latach 1957–1958, których nie udało się niestety kontynuować jako serii.

W latach 1968–1975 dawny zespół Dokumentacji Zabytków opracował i wydał siedem tomów *Materiałów i Sprawozdań Konserwatorskich Województwa Krakowskiego*. Do protoplastów *Wiadomości Konserwatorskich* należy również zaliczyć trzy zeszyty *Biuletynu Krakowskiego* wydane przez krakowskie, miejskie służby konserwatorskie w latach 1959–1961. Pierwszy zeszyt serii wy-

dawniczej *Wiadomości konserwatorskie województwa krakowskie* poświęcono historii służb konserwatorskich Krakowa i jego regionu. Zeszyt ukazał się w roku jubileuszu osiemdziesięciolecia państwowej służby konserwatorskiej w Krakowie i został opracowany przez zespół redakcyjny pod kierunkiem mgr. inż. arch. Andrzeja Gaczoła (Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków) w składzie: dr Piotr Dobosz, mgr Olga Dyba, dr Marian Kornecki, mgr Andrzej Siwek.

Janusz Bogdanowski w artykule *Droga od obiektu do zabytkowego krajobrazu* stwierdził, że przełom w pojmowaniu zabytków jako obiektów czy zespołów dokonał się na terenie województwa krakowskiego przy okazji opracowania krajobrazów zabytkowych najpierw dla otoczenia projektowanego zbiornika wodnego w Czorsztynie (1965–1970) a potem dla całego województwa (1974–1975)¹.

Piotr Dobosz omówił szczegółowo *Prawne i organizacyjne aspekty działalności służby konserwatorskiej w 80-lecie* poprzez działalność Grona Konserwatorów Galicji Zachodniej i Wschodniej, Krajowy Urząd Konserwatorski, pierwszy polski Akt Prawodawczy w ochronie zabytków, administrację konserwatorską przed II wojną światową oraz administrację konserwatorską po II wojnie, dzieląc ją na dwa okresy: 1. — lata 1945–1983, 2. 1983–1990.

Poczet konserwatorów krakowskich przedstawił Andrzej Gaczoł w artykule pod tym samym tytułem. Omówił on kolejno działalność Pawła Popiela, Stanisława Tomkowicza, Władysława Demetrykiewicza, Tadeusza Szydłowskiego, Bogdana Tretera, Andrzeja Zygmunta Olesia, Władysława Terleckiego, Jerzego Remera, Józefa Dutkiewicza, Hanny

Pieńkowskiej, Józefa Lepiarczyka (miasto), Stefana Świszczowskiego (miasto), Leszka Ludwikowskiego (miasto), Jerzego Kossowskiego (miasto i województwo), Janusza Smólskiego, Zbigniewa Beiersdorfa (miasto), Aleksandra Kudera.

Wnikliwy artykuł Mariana Korneckiego *Z dziejów ochrony zabytków w dawnym województwie krakowskim (1945–1975)* oddaje nie tylko fakty z zakresu działań konserwatorskich, ale także atmosferę tych działań, niekiedy wręcz dramatyczną.

Andrzej Fischinger podał krótką historię działalności konserwatorów Wawelu, zaś ks. Józef Nowobilski omówił działalność archidiecezjalnych konserwatorów sztuki. Artykuł Zbigniewa Myczkowskiego, dyrektora Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Krakowie pod tytułem *Działania konserwatorskie a ochrona krajobrazu* jest uzupełnieniem wyżej omówionego artykułu Janusza Bogdanowskiego.

Zakończenie I zeszytu *Wiadomości* stanowi kilka artykułów dotyczących dziedzin pokrewnych konserwatorstwu: Władysława Slesińskiego *Urząd Konserwatorski a Akademia Sztuk Pięknych w Krakowie*, Stanisława Wątosia *Kilka refleksji na temat społecznej ochrony zabytków*, Marty Zaitz *Ochrona zabytków archeologicznych w Małopolsce*, Szczepana Świątka *Opinia wojewody krakowskiego o służbach konserwatorskich Krakowa w latach 1935–1938*, Elżbiety Ceglarskiej *Akta Sekcji konserwacji zabytków i dzieł sztuki krakowskiego Okręgu ZPAP w zbiorach Archiwum Państwowego w Krakowie*.

Andrzej Gaczoł we wstępie do II zeszytu *Wiadomości konserwatorskich* podał program wydawniczy serii. Materiały do poszcze-

1. Por. Janusz Bogdanowski, *Od ochrony do kontynuacji w działalności Instytutu Architektury Krajobrazu (1950–1995)*, „Kwartalnik Architektury i Urbanistyki”

1996, z. 3/4, s. 2. Należy podkreślić, że z inicjatywy dr Hanny Piénkowskiej Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków rozpoczęto (J. Bogdanowski i J. Klimek) pilo-

tażowe opracowanie tej kategorii zabytku dla powiatu krakowskiego w l. 1974–1975, przerwane reformą administracyjną kraju w czerwcu 1975 roku.

gólnych zeszytów będą grupowane w następujących działach: Z dziejów służb konserwatorskich regionu krakowskiego; Wybrane zagadnienia ochrony i konserwacji zabytków; Odkrycia, badania, realizacje (konserwatorskie); Studia i materiały; Kronika prac konserwatorskich na terenie Krakowa i województwa; Kalendarium Oddziału Wojewódzkiego Państwowej Służby Ochrony Zabytków w Krakowie; Publikacje i recenzje. Naszym zdaniem należałoby jeszcze dodać *Varia*, dla wszelkich materiałów nie mieszczących się w ww. grupach a godnych zamieszczenia w wydawnictwie.

Zeszyt drugi poświęcono w przeważającej części zabytkowemu zespołowi opactwa benedyktynów w Tyńcu pod Krakowem z okazji 950-lecia jego fundacji. Artykuł Jana Pruszyńskiego *Tu »felix Austria«, czyli rzecz o ochronie zabytków* przedstawia koryfeuszy władzy konserwatorskiej w Galicji, rozwój i zakres ochrony zabytków od cesarstwa do republiki.

W obszernym i wnikliwym artykule *Konserwatorzy i korespondenci krajowych urzędów konserwatorskich dla zabytków sztuki, wykopalisk i archiwów w Galicji* Piotr Dobosz omawia ochronę zabytków na tle austriackiego systemu prawnego. Wymienia galicyjskich konserwatorów i korespondentów działających w służbie polskim zabytkom, dzieląc ich na konserwatorów zabytków sztuki, konserwatorów wykopalisk, konserwatorów archiwów. Wymienia członków korespondentów Komisji Centralnej a zarazem prawnych zastępców konserwatorów; członków Związku Konserwatorskiego w Galicji Zachodniej; członków Koła Konserwatorów i Korespondentów Galicji Wschodniej. Osobno omawia rolę i działalność korespondentów w liczbie 35, gdzie znajdujemy takie nazwiska jak dr Wojciech Kętrzyński, dr Tadeusz Wojciechowski, prof. dr Franciszek Piekosiński, Zygmunt Hendel, dr Feliks Kopera, Julian Pagaczewski, arch. Franciszek Mączyński i wielu innych. Podaje również nazwiska człon-

ków Rady Archiwalnej i jej korespondentów — w sumie 21 osób. Należy podkreślić, że do 1983 r. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych wymieniona była jako organ sprawujący ochronę dóbr kultury w ustawie z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i o muzeach. Tak więc od czasów galicyjskiej Rady Archiwalnej dopiero ustawa z 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach oddzieliła archiwa od ochrony zabytków. W ustawie z 15 lutego 1962 r. zmienionej ustawą z 19 lipca 1990 r. o zmianie ustawy o ochronie dóbr kultury i o muzeach nie ma już archiwów.

Ks. Zygmunt Nocoń zamieścił *Wspomnienia diecezjalnego, kieleckiego Konserwatora Sztuki*, ze względu na przynależność części województwa krakowskiego do diecezji kieleckiej. Dzienniki konserwatorskie Andrzeja Olesia i Bogdana Tretera omówił szczegółowo Andrzej Gaczoł. Notatnik A. Olesia zawiera wiadomości z lat 1928–1929, zaś dzienniki konserwatorskie B. Tretera rozpoczynają się 1 sierpnia 1931 r. a kończą 20 maja 1944 roku. Dzienniki te są ważnym przyczynkiem do metod pracy ówczesnych konserwatorów, gdzie wizja lokalna była jednym z istotnych czynników decydujących o losach zabytków.

W obszernym i świetnie udokumentowanym artykule Marian Kornecki i Maria Majka przedstawili historię powstania skansenu w Lipowcu — a właściwie Nadwiślańskiego Parku Etnograficznego w Wygielzowie — w latach 1968–1975. Cennym załącznikiem do artykułu jest zestawienie obiektów pozyskanych dla skansenu. Dla poszczególnych obiektów nota obejmuje nazwę i miejsce pochodzenia, dane historyczne oraz krótką charakterystykę obiektu, kalendarium przebiegu prac konserwatorskich do grudnia 1975 roku. Ostatni zapis jest informacją o sporządzonej dokumentacji, zawierającej imiona i nazwiska jej autorów. Dodatkowo podano zestawienie opracowań dla całego skansenu oraz

zestawienie nakładów finansowych w poszczególnych latach.

Załączono widok aksonometryczny parku etnograficznego pod lipowieckim zamkiem wg realizowanego projektu oraz 30 zdjęć fotograficznych autorstwa Mariana Korneckiego.

W tomie tym zamieszczono następnie szereg artykułów o opactwie benedyktynów w Tyńcu: *Dzieje odbudowy i konserwacja opactwa Pawła Dettloffa*, *Wyniki badań architektonicznych skrzydła południowego Wielkiej Ruiny Waldemara Niewaldy*, *Diariusz wydarzeń związanych z realizacją obecnie prowadzonych prac w opactwie OO. Benedyktynów w Tyńcu* Zbigniewa Nieduszyńskiego. W dalszej części Jerzy Zmudziński omawia wyniki prac konserwatorskich przy gotyckim krucyfiksie z kościoła Sw. Marcina; Maria Bicz-Suknarowska pisze o roli badań architektonicznych na przykładzie kamienicy przy ul. Mikołajskiej 2; Andrzej Siwek — o zmiennych losach cmentarza wojennego I wojny światowej²; Waldemar Brzoskwina — o forcie 49 „Grębałów” w procesie konserwacji i adaptacji.

Kalendarium zawiera wiadomości od 1993 roku — tj. od chwili objęcia stanowiska Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przez mgr. inż. arch. Andrzeja Gaczoła — kończąc na dacie 15 stycznia 1995 roku. Zeszyt zamyka omówienie w „New York Times International” niefortunnego projektu lokalizacji McDonalds’a w Rynku Głównym oraz *Słowo o fundacji wspierania inicjatyw pracowniczych Przedsiębiorstwa Rewaloryzacji Zabytków Krakowa* i jej fundatorze — tymże przedsiębiorstwie, pióra Zbigniewa Nieduszyńskiego.

Zeszyt trzeci *Wiadomości* jako główny temat prezentuje kronikę prac remontowych, konserwatorskich, prac przy zabytkowych założeniach zieleni oraz prac archeologicznych w latach 1993–1994. Niestety, błędnie podano odniesienia do publikowanych sprawozdań konserwatorskich w „Ochronie Zabytków”³.

2. Ośrodek Ochrony Zabytkowego Krajobrazu — Narodowa Instytucja Kultury w Warszawie wydał w 1995 r. okazały

tom Oktawiana Dudy *Cmentarze I wojny światowej w Galicji Zachodniej* (607 stron katalogu formatu A4).

3. W „Ochronie Zabytków” 1994, nr 1, s. 67–112 opublikowana została I część sprawozdania z prac konserwatorskich

Zbigniew Janowski w artykule *Uszkodzenia i projekt zabezpieczenia klasztoru OO. Franciszkańców-Reformatów w Wieliczce po katastrofie w kopalni soli z 12/13 kwietnia 1992 r.* W artykule *Bańki na choinkę i nie tylko...* Sebastian Calik opisuje dzieje tej ozdoby łącznie z produkcją. Należy podkreślić, że *Wiadomości Konserwatorskie* są wspierane przez Wytwórnę Ozdób Choinkowych i Galanterii Szklanej Ewy Calik w Krakowie.

Sprawozdania z prac przy zabytkach nieruchomych prowadzonych na terenie Krakowa i województwa krakowskiego w latach 1993–1994 pióra Olgi Dyby mieszczą się na stronach od 51–158; z prac przy zabytkach ruchomych w latach 1993–1994 pióra Aleksandry Kydryńskiej i Pawła Dettloffa mieszczą się na stronach od 159–236; prace na terenach zabytkowych parków i ogrodów omawia Maria Majka na stronach od 237 do 278; prace przy zabytkach archeologicznych przedstawił Andrzej Matoga.

Zamieszczony na końcu zeszytu wybór bibliografii z zakresu ochrony i konserwacji zabytków dla województwa krakowskiego za lata 1993 do 1995 (lipiec) obejmuje ponad 300 tytułów.

Czwarty zeszyt *Wiadomości* prezentuje w dziale Wybrane zagadnienia ochrony i konserwacji zabytków cztery pozycje: Mariana Korneckiego — *Drewniany kościół św. Bartłomieja w Mogile*; Ks. Józefa Nowobielskiego — *Prace konserwatorskie w katedrze na Wawelu w ostatnim dziesięcioleciu*; Pawła Pencakowskiego — *Znak Syna Człowieczego w tęczy*

Kolegiaty św. Anny w Krakowie oraz Jerzego Zmudzińskiego — *Datowanie i autorstwo późnobarokowego wystroju architektonicznego i rzeźbiarskiego fasady kościoła św. Floriana w Krakowie*. Dział Odkrycia — badania — realizacje zawiera pięć pozycji: dwie dotyczą domu Hippolitów autorstwa Marii Bicz-Suknarowskiej i Zbigniewa Nieduszyńskiego; Mariana Myszkę — średniowiecznych i nowożytnych pochówków w kościele św. Marka, oraz dwa komunikaty — Haliny Rojkowskiej — *O wynikach badań architektonicznych kościoła św. Mikołaja* oraz Marcina Szymy — *Z badań nad południową kruchtą kościoła św. Katarzyny w Krakowie*.

W dziale Studia i materiały — ks. Andrzej Boksiński omawia konieczność uzupełnienia kart ewidencyjnych i *Katalogu zabytków sztuki w Polsce*, Piotr Dobosz — orzecznictwo administracyjne, konserwatorskie w II Rzeczypospolitej a Andrzej Siwek zajmuje się muzeum św. Brata Alberta w dawnej komorze celnej w Igołomi.

Kronika prac konserwatorskich zawiera wykaz prac, prowadzonych przy zabytkach nieruchomych w 1995 r. (Olga Dyba), zabytkach ruchomych w 1995 r. (Paweł Dettloff), parkach i ogrodach w 1995 r. (Maria Majka). Dział V obejmuje kalendarium wydarzeń 1995 roku. W dziale VI zamieszczono wybór bibliografii zagadnień ochrony i konserwacji zabytków woj. krakowskiego od sierpnia do grudnia 1995 roku.

Pamiętna reforma administracji państwowej z czerwca 1975 r. przyniosła ze sobą rozproszenie

części zbiorów dokumentacji, pieczętowanie chronionej przez pokolenia, zbieranej i opracowywanej w urzędzie wojewódzkiego konserwatora zabytków w Krakowie. Należałoby zamieścić w kolejnym zeszycie *Wiadomości Konserwatorskich* dokładne omówienie losów tych zbiorów, które przymusowo zostały oddane nowym, ościennym województwom utworzonym przez reformę. Byłaby to duża pomoc dla historyków sztuki, historyków konserwatorstwa polskiego, tym bardziej że zanoszą się na nowe podziały administracyjne kraju, zarówno województw jak i projektowane przywrócenie powiatów. Czy będzie to znów ze szkodą dla zasobów archiwalnych najbogatszego w zabytki województwa krakowskiego? Nie należy tego życzyć ani zabytkom ani znakomitej kadry pracowników krakowskiego urzędu konserwatorskiego. Nowa seria *Wiadomości Konserwatorskich* obejmująca cztery kolejne zeszyty wydane w bardzo krótkim czasie, uzmysłowiła państwowej służbie konserwatorskiej w całym kraju, że można i należy jak najczęściej publikować, zgodnie z maksymą *scripta manent*, zwłaszcza — co jest godne podkreślenia — jeśli współautorzy czynią to bezinteresownie.

Zadbano o szatę graficzną serii drukując zeszyty na dobrym papierze a ilustracje — na papierze kredowym. Pokazano wiele arcyciekawych zdjęć z prywatnych zbiorów, co nadaje publikacji autentycznych rumieńców życia. Wydawcy zawdzięczają je przede wszystkim rodzinom Konserwatorów Krakowskich.

Marian Paździor

przy zabytkach nieruchomych, prowadzonych w latach 1980–1992, natomiast w 1994, nr 3/4, s. 359–377 sprawozdanie

z prac konserwatorskich przy zabytkach ruchomych w latach 1980–1992.

Architektura jezuicka w Toskanii

Nakładem oficyny Alinea ukażała się książka Mario Bencivenniego poświęcona architekturze

jezuickiej w Toskanii¹. Obejmuje ona budowle wzniesione przez Jezuitów w ośmiu miastach toskań-

skich: we Florencji, Sienie, Montepulciano, Pistoii, Arezzo, Sansepolcro, Prato i Livorno². Sygnali-

1. M. Bencivenni, *L'Architettura della Compagnia di Gesù in Toscana*, 1996, s. 207, il., indeks.

2. W aneksie znalazły się informacje o zespole jezuickim z pogranicza tokańsko-umbryjskiego: Città di Castello.